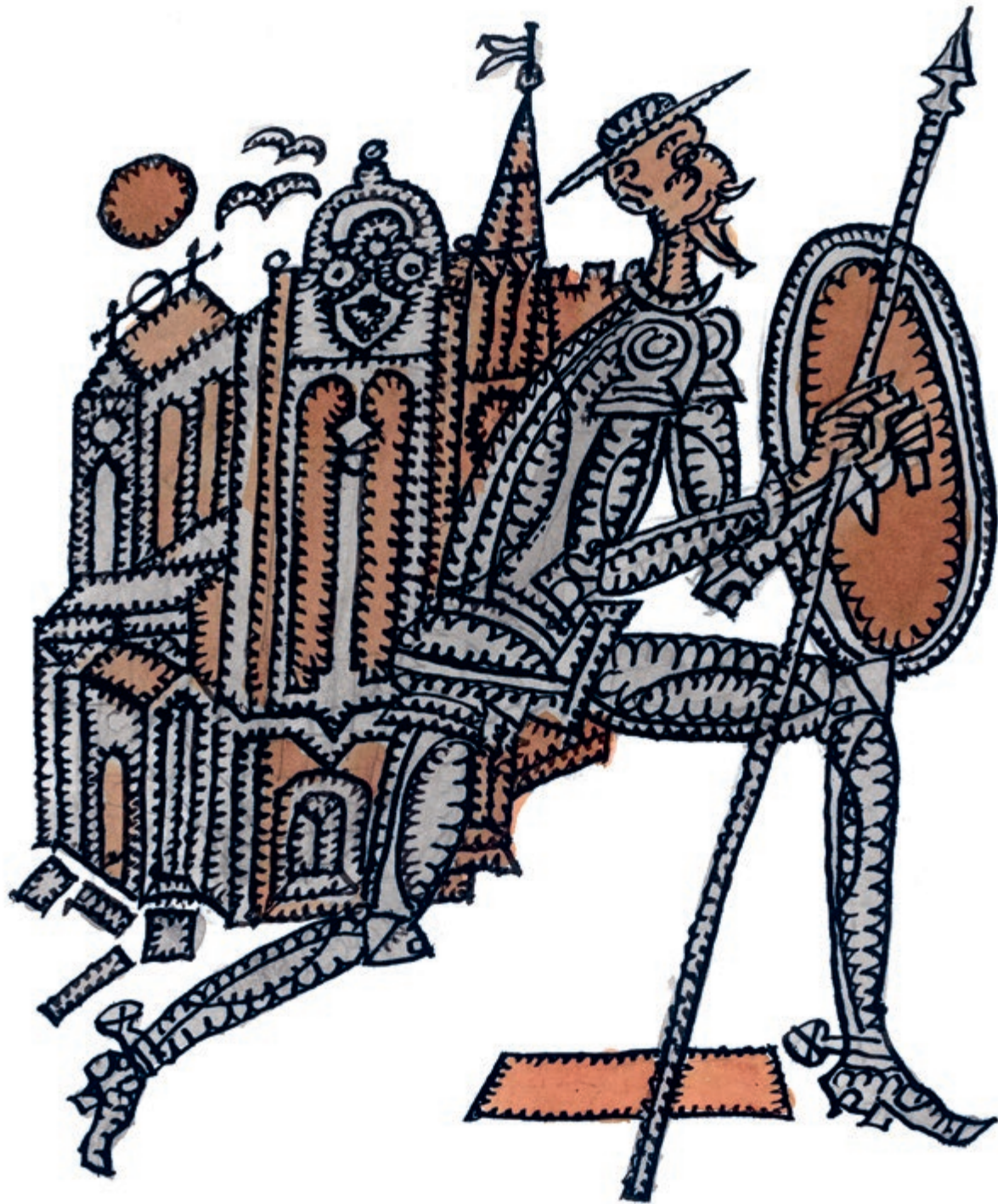

Miguel
de Cervantes
Saavedra

DÔMYSELNÝ RYTIER
DON QUIJOTE
DE LA MANCHA

SPOLOK SVÄTÉHO VOJTECHA
TRNAVA 2021

VÝPRAVA DO SVETA FANTÁZIE

Humor patrí k životu tak ako láska, priateľstvo či práca. Je soľou života a učí nás, že nemáme brať všetko – a predovšetkým seba – tak veľmi vážne.

Ďalší skvost svetovej literatúry *Dômyselný rytier don Quijote de la Mancha*, román plný humoru a groteskných situácií, vznikol začiatkom 17. storočia vo väzení a napísal ho jednoruký španielsky autor Miguel de Cervantes Saavedra na prahu staroby – bez zatrpknutosti a s úsmevným humorom po mnohých životných sklamaníach a literárnych neúspechoch. Jedno z najčítanejších a najprekladanejších diel španielskej literatúry na knižnom trhu v slovenčine chýbalo už vyše štyri desaťročia, preto som rád, že v Spolku svätého Vojtecha uzrelo svetlo sveta v rovnakom spracovaní ako oceňované tituly Goetheho *Faust* a Danteho *Božská komédia*.

Pripomíname si ním aj vzácny odkaz Jozefa Felixa, literárneho vedca a prekladateľa, ktorý má na svojom konte významné umelecké preklady a zároveň ako vysokoškolský pedagóg vychoval pre našu krajinu mnohých kvalitných romanistov.

Pikareskný román o Donovi Quijotovi zlákal ako predloha mnohých výtvarných umelcov, medzi nimi aj Gustava Dorého, Pabla Picassa či Salvadora Dalího. A preto ma nesmierne teší, že si Don Quijote aj u nás našiel svojho ilustrátora, ktorý opäť objavil a ponúkol neopakovateľný spôsob výtvarnej interpretácie. Viem, že Miroslav Cipár zápasil s formou stvárnenia rytierskeho hrdinu dlhší čas, až kým nedospel k správnejmu tvaru svojej povestnej čiary a nepreniesol humor z rozsiahleho textu do súboru ilustrácií.

Podobne ako Cervantesov román pred štyristo rokmi, ani toto nové vydanie knižného diela v slovenčine sa nerodilo ľahko. Vzniklo v období pandémie koronavírusu, keď celý svet bojoval s mnohými inými problémami. Rozhodnutie, či sa vôbec púšťať do takejto náročnej publikácie, bolo ťažké. Keďže knihu práve otvárame, je to znamením, že naše malé každodenné boje majú zmysel, hoci sa občas púšťame do súboja s veternými mlynmi.

Verím, milí čitatelia, že sa táto jedinečná publikácia stane vašim dobrodružným svetom fantázie, do ktorého budete môcť uniknúť, keď na vás budú doliehať ťažkosti života. A želám vám, aby ste mali pri tom spolu so Cervantesom úsmev na tvári.

V Trnave 13. septembra 2021 na sviatok sv. Jána Zlatoustého

Ivan Šulík, riaditeľ Spolku svätého Vojtecha

© Spolok svätého Vojtecha – Vojtech, spol. s r.o., Trnava 2021

© Jozef Felix (dedičia)

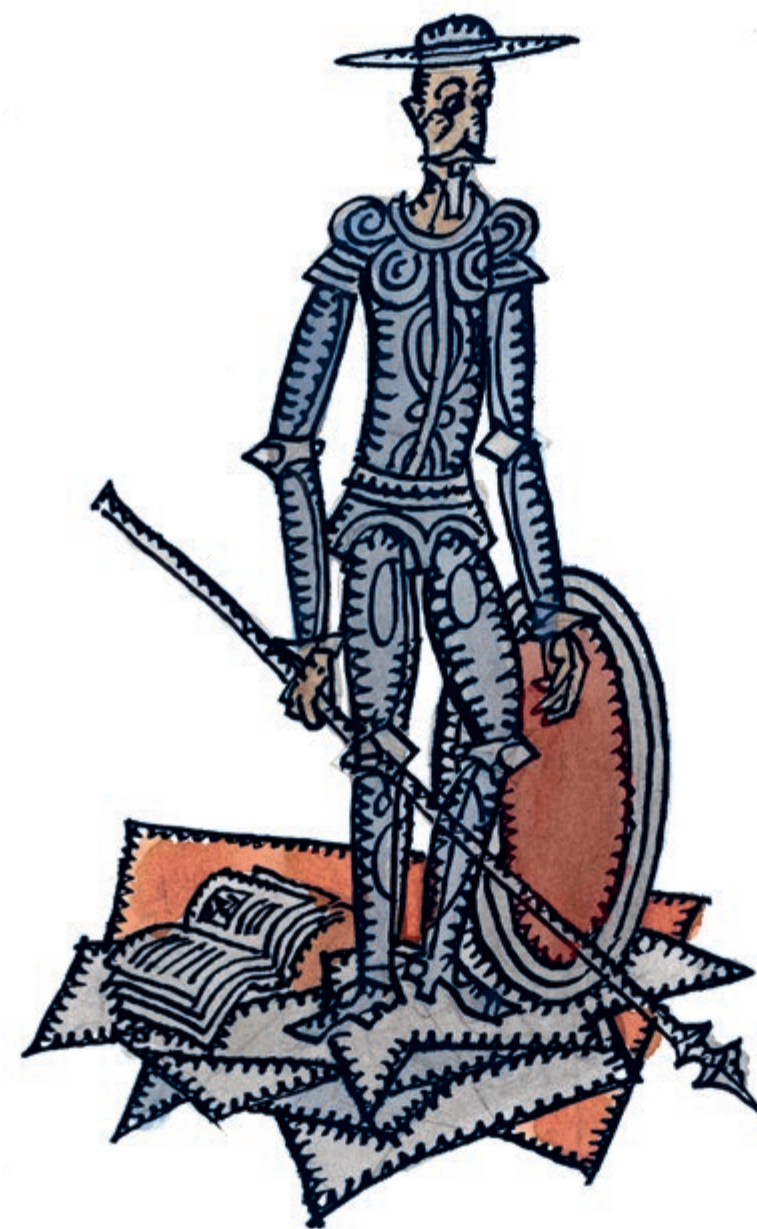
LITA, 2019

© Vojtech Mihálik (dedičia)

LITA, 2021

ISBN 978-80-8161-501-6

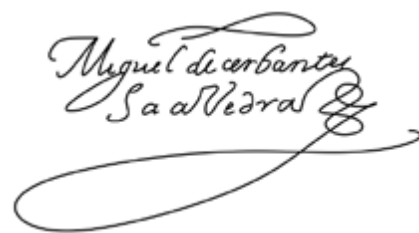
PRVÁ ČASŤ

markízovi z Gibraleónu, grófovi z Benalcázaru a Bañaresu, vikomtovi z Alcoceru, pánovi miest Capilly, Curielu a Burguillosu

Úfajúc v láskavé prijatie i poctu, ktorú Vaša Excelencia, ako knieža tak veľmi náklonné podporovať krásne umenie, preukazuje najrozličnejším knihám, najmä takým, čo sa vo svojej vznešenosti neznižujú k službe a poklonkovaniu davu, rozhodol som sa vydať na svetlo Božie *Dômyselného rytiera dona Quijota de la Mancha* pod ochranou osvieteného mena Vašej Excelencie. Plný úcty, aká patrí toľkej vysokourodzenosti, prosím Vás láskavo ho prijať do ochrany, aby pod Vašou záštitou, i keď bez onej vzácnej ozdoby elegancie a erudície, akou sú zvyčajne zahalené diela zložené ľuďmi učenými, odvážil sa zjaviť istý pred súdom všetkých, väziacich v medziach nevedomosti, no tým prísnejšie a nespravodlivejšie odsudzujúcich práce iných. Ak Vaša Excelencia ráči venovať čo len nepatrnú pozornosť tejto mojej dobrej snahe, som cele naplnený dôverou, že nepohrdne touto mojou skromnou a pokornou službou.

Miguel de Cervantes Saavedra

Milý nezaneprázdnený čitateľ,
bez prísahy mi môžeš veriť, že by som chcel, aby táto kniha, plod umu môjho, bola najkrajšou, najhodnotnejšou a najmúdrejšou knihou na svete. No nemohol som ísť proti prirodzenému poriadku vecí. Podľa neho každá bytosť zrodí bytosť sebe podobnú. A tak teda, čože iné mohol zrodiť môj neplodný a nevzdelaný um? Iba rozprávku o vyschnutom, vráskavom, vrtošivom synovi, plnom všelijakých neslýchaných myšlienok, ako už býva človek zrodený v žalári¹, v ktorom sídli všetko nepohodlie a prebýva všetok trudný lomoz! Tichá zátula, pokojný kútik, lúbezné polia, jasné nebesá, zurkotajúce pramene, vyrovnanosť ducha často dokážu, že sa i najneplodnejšie múzy stávajú plodnými a prinášajú svetu výtvyry, ktoré ho naplňajú údivom a radosťou. Zavše sa stáva, že otec má mrzkého a vonkoncom nepodareného syna. No láska, ktorú má k nemu, zaslepí mu oči, takže nevidí jeho chyby, ba priam ich pokladá za prednosti a krásy, a priateľom o nich hovorí ako o daroch ducha a pôvaboch. No ja – hoci sa zdám otcom dona Quijota, ale som len jeho otčimom – nechcem sa dať strhnúť návykmi a nechcem ťa ani prosieť, predrahy čitateľ, temer so slzami v očiach, ako to robievajú iní, aby si prepáčil a odpustil chyby, ktoré na tomto mojom synovi zbadáš. Veď nie si jeho pokrvným, ani priateľom, a máš svoju dušu v tele a slobodnú vôľu ako najvynikajúcejší človek, prebývaš vo vlastnom dome, v ktorom si zvrchovaným pánom sťa kráľ nad svojimi daňovníkmi a poznáš napospol známe príslovie, že doma človeku ani čert nerozkáže. To všetko ťa oslobodzuje a zbavuje akéhokoľvek rešpektu a povinností; preto môžeš povedať o tejto rozprávke všetko, čo len chceš, bez obavy, že by ťa pokarhali za zlé slová alebo pochválili za dobré, čo o nej azda povieš.

Rád by som ti len predložil túto históriu prostú, bez akýchkoľvek zbytočností, bez ozdoby predslovu, bez nespočetného radu a celého súhrnu obvyklých sonetov, epigramov a eklog, aké sa dávajú na začiatku kníh. Lebo sa ti musím priznať, že ma síce stálo trochu námahy napísať túto knižku, no oveľa ťažšie mi padlo napísať predslov, ktorý práve čítaš.

Veľa ráz som sa chytil pera a chcel som ho napísať, no vždy som ho odložil, nevediac si s ním rady. A raz, ako som sa tak mordoval, s papierom pred sebou, s perom za uchom, s laktom na písacom stole, s rukou na líci, dumajúc, čo by som napísal, vošiel ku mne náhle istý priateľ, milý a veľmi rozumný človek. A keď ma videl takého zamysleného, spýtal sa ma na príčinu. Priznal som sa mu ku

^{1/} Podľa týchto slov sa usudzuje, že Cervantes začal písať dona Quijota vo väzení. Nevie sa však, kedy, lebo vo väzení bol dva razy: v roku 1597 a v roku 1602.

všetkému a povedal som mu, že rozmýšľam o predslove, ktorý mám napísať k histórii dona Quijota, a robí mi to, reku, také ťažkosti, že by som ten predslov najradšej nenapísal, ba ani nevydal na svetlo Božie hrdinské činy takého vznešeného rytiera.

„Veď uznáte, ako by som nebol v pomykove pri pomyslení, čo o mne povie ten starodávny cenzor zvaný obecenstvo, až uvidí, že po toľkých rokoch zahrabania v tichosti a v zabudnutí prichodím teraz pred neho, rokmi obťažovaný, s čítaním suchým ako trstie, s knihou bez invencie, bez duchaplného štýlu, bez vtipu, bez akejkoľvek erudície a doktríny, bez marginálnych vysvetliviek a bez poznámok na konci, ako to vídať v iných knihách, nebodaj ešte aj v rozprávkových a v románoch, tak preplnených výrokmi Aristotela, Platóna a celej hromady filozofov, že udivujú čitateľov a ich autorov stavajú do sveta ľudí sčítaných, vzdelaných a kultivovaných. A keď vám ešte zacitujú Písmo sväté! To už o nich povedia, že sú svätými Tomášmi alebo inými cirkevnými doktormi. A oni vám vedia tak dômyselne zachovať pózu dôstojnosti, že ak v jednom odseku opíšu spochabeného milenca, hneď v nasledujúcich riadkoch vystrúhajú takú kresťanskú kázničku, že ju je až radosť počuť alebo čítať.“

Nuž toto všetko nenájdete v mojej knihe, lebo ja ver' nemám ani čo vysvetľovať na okraji, ani čo explikovať na konci, ba ani neviem, ktorých autorov tu napodobňujem, aby som ich mohol uviesť na začiatku, ako to robia všetci pekne-krásne v abecednom poriadku, počínajúc Aristotelom a končiac Xenofontom alebo Zoilom či Zeuxisom (hoci prvý bol len klebetník a druhý maliar). Takisto nenájdete v mojej knihe úvodné sonety, a tobož nie od autorov spomedzi vojvodov, markízov, grófov, biskupov, slávnych dám a básnikov, hoci keby som o ne požiadal dvoch či troch svojich oficiálnych priateľov, som si istý, že by ich napísali a že by sa im nevyrovnali ani sonety najslávnejších básnikov v našom milom Španielsku.

„A tak teda, milý pane a milý môj priateľu,“ pokračoval som, „rozhodol som sa, že pán don Quijote zostane zahrabaný vo svojich archívoch v Manchi, pokým nebesá nezošlú niekoho, kto by ho ozdobil všetkým tým, čo mu chýba, lebo ja sa cítim neschopný pomôcť mu v tomto jednak pre svoju nesúcosť a nevzdelanosť a jednak preto, že som už od národy človek pohodlný a lenivý vyhľadávať autorov, ktorí by povedali, čo viem povedať aj sám bez nich. Z toho pramení moja nerozhodnosť a vzrušenie, v akom ste ma našli; dostatočný dôvod, aby som bol v pomykove, ako som vám riekol.“

Keď toto počul môj priateľ, udrel sa dlaňou po čele, vybuchol smiechom a riekol mi: „Namojveru, bratku, teraz som sa konečne dostal z omylu, v ktorom som väzil dlho, odkedy vás len poznám,

lebo som vás vždy pokladal za človeka rozumného a vo všetkých počinoch rozvážneho. No teraz vidím, že od toho ste tak ďaleko ako nebo od zeme. Veď akože ináč by mohli také taľafatky a veci tak ľahko uskutočniteľné odradiť a spätiť ducha takého zrelého, ako je váš, a takého navyknutého premáhať a prekonávať oveľa väčšie prekážky! Vskutku, nevyplýva to z nedostatku schopnosti, lež z prílišnej lenivosti a z ťarbavosti uvažovania. Chcete, aby som vám dokázal, že hovorím pravdu? Nuž, pozorne ma vypočujte a uvidíte, ako v okamihu zmetiem všetky vaše ťažkosti a odstránim všetky príčiny, pre ktoré sa okúňate a obávate vydať na svetlo Božie históriu tohto vášho slávneho dona Quijota, svetla a zrkadla celého potulného rytierstva.“

„Povedzte,“ odvetil som, počujúc jeho slová, „ako mienite odstrániť moje obavy a v jas premeniť chaos a rozpaky vo mne?“

Na to mi odvetil: „Predovšetkým, čo sa týka tých sonetov, epigramov a eklog od osôb vážených a honosiacich sa titulmi, ktoré vám chýbajú na úvod, to ľahko napravíte tým, že sa prasto vy sám trochu potrápate a zložíte si ich. Potom ich môžete pokrstiť a uviesť pod ne mená, aké vám len zídu na um, prisúdiť ich napríklad kňazovi Juanovi Indickému alebo cisárovi z Trapezuntu, o ktorých viem, že boli slávnymi básnikmi. A ak azda neboli a nejakí hnidopichovia a bakalárski knihomoľovia začnú preto do vás rýpať a ošomrávať vám túto pravdu, na to nedajte ani figu borovú, veď keby vás nebodaj aj usvedčili zo lži, za to vám neodtnú ruku, ktorou ste to napísali.“

A čo sa týka marginálneho citovania kníh a autorov, z ktorých ste čerpali sentencie a výroky a vložili ich do svojej knihy, stačí to urobiť tak, že jednoducho niekde vhodne umiestite zopár sentencií, či už latinských, ktoré viete spamäti, alebo aspoň takých, ktoré si ľahučko vyhľadáte. Napríklad, keď píšete o slobode a otroctve, zacitujete:

*Non bene pro toto libertas venditur auro;*²

a hneď na okraji uvediete Horácia alebo kto to už povedal. Ak hovoríte o moci smrti, máte naporúdzi citát:

*... pallida mors aequo pulsat pede
pauperum tabernas, regumque turres.*³

Ak o priateľstve a láske, ktorú máme podľa prikázania Božieho prechovávať aj voči svojim nepriateľom, siahnete po Písme svätom, ktoré môžete trošičku vypichnúť, a zacitujete aspoň slová samého Ježiša Krista: *Ego autem dico vobis: diligite inimicos vestros.*⁴

2/

Latinský citát od neznámeho autora takzvaných *Ezopových bájok*: Sloboda sa nedobre predáva za všetko zlato.

3/

Latinský citát: Bledá smrť rovnakou nohou šliape po chatrčiach chudákov i po palácoch kráľov.

4/

Latinský citát z *Vulgáty*: Ja však vám hovorím: milujte svojich nepriateľov.

KAPITOLA 8

o peknom úspechu chrabrého dona Quijota v strašnom a neslýchanom dobrodružstve s veternými mlynmi a o iných pamätihodných príhodách

Sancho Panza sa niesol na oslovi ako nejaký patriarcha, vedľa seba mal vak s potravinami a koženú čutoru a len tak blčal túžbou, aby už čím prv bol gubernátorom ostrova, ktorý mu jeho pán slúbil. Don Quijote sa náhodou pustil tým istým smerom a tou istou cestou ako po prvý raz, čiže Montielskym poľom, no teraz sa mu išlo oveľa príjemnejšie, lebo bolo ráno a slnečné lúče, ktoré na neho dopadali šikmo, nijako ho neunavovali.

Ako si tak išli, Sancho Panza riekol pánovi: „Vaša milosť, pán potulný rytier, reku, aby ste dáko nezabudli na ten ostrov, čo ste mi slúbili. Ja už budem vedieť na ňom vládnuť, čo by bol neviemaký veľký.“

I odvetil mu na to don Quijote: „Priateľ Sancho, vedz, že to bol veľmi častý zvyk starodávnych potulných rytierov vymenovať svojich zbrojnošov za vládcov ostrovov a kráľovstiev, ktoré dobyli, a ja som rozhodnutý nielen neporušiť tento chvályhodný zvyk, lež zamýšľam ho ešte zlepšiť. Tí rytieri totiž niekedy, ba často, čakali, kým ich zbrojnoši zostarnú, a len potom, keď už boli služby sýti a mali po krk mrchavých dní a ešte mrchavejších nocí, dávali im nejaký grófsky alebo aspoň markízsky titul nebodaj podľa nejakého údolia alebo provincie. No ak nás Pán Boh udrží pri dobrom zdraví, možno neprejde ani týždeň a ja dobyjem také kráľovstvo, ktorému budú podrobené iné kráľovstvá a ktorým príde vhod v jednom z nich tá korunovať za kráľa. A nepokladaj to za nejaký div a zázrak, lebo také veci aj prípady sa neraz stávajú potulným rytierom, ba často spôsobmi nevidanými a neslýchanými, takže ľahko by som ti mohol dať ešte aj viac, než ti sľubujem.“

„Tým činom,“ odvetil Sancho Panza, „keby som sa stal kráľom dáakým takým zázrakom, ako milosťpán vraví, Juana Gutiérrez, moja stará, by teda bola nebodaj kráľovná a moje deti kráľčatami.“

„Prirodzene,“ odvetil don Quijote, „o tom nemožno pochybovať.“

„Ja o tom pochybujem,“ odpovedal Sancho Panza, „lebo tak si myslím, že i keby z neba pršali koruny na zem, ani jedna by sa nehodila na hlavu Mari Gutiérrez. Viete, pane, taká kráľovná by nestála ani za deravý groš. Za kontesu ešte dáko s Božou pomocou by bola súcejšia.“

„Zver to už len na Boha,“ odvetil don Quijote, „on ti už udelí, čo ti bude najvhodnejšie. No nesmieš byť taký skromný, že by si sa uspokojil s niečím podradnejším než s gubernátorstvom.“

„Oj, nie, to už veru neurobím, milý pane,“ odvetil Sancho, „najmä keď mám takého mocného pána, ako je vaša milosť, ktorý mi už bude vedieť poskytnúť všetko, čo je pre mňa dobré a čo budem vládvať uniesť na svojich pleciach.“

Vtom zočili v diaľke na poli zo tridsaťštyridsať veterných mlynov a len čo ich don Quijote uzrel, riekol zbrojnošovi: „Šťastie vedie naše veci lepšie, než sme si vôbec mohli želať. Či vidíš, priateľ Sancho Panza, tamhľa ten húf prinajmenej tridsiatich ozrutných obrov, s ktorými sa pustím do boja a všetkých pripravím o život? Ich korisť stane sa základom nášho bohatstva, lebo to bude boj spravodlivý a skutok veľmi bohumilý, keď vykynožím z povrchu zeme také zlé býlie.“

„Akí obri?“ spýtal sa Sancho Panza.

„Tamtí, ktorých vidíš,“ odvetil jeho pán, „s tými dlhými rukami, ktoré mávajú niektorí temer na dve míle.“

„Počujte, vaša milosť,“ odvetil Sancho, „veď to, čo tam vidno, nie sú obri, ale veterné mlyny. A čo sa vám pri nich zdá rukami, to sú krídla, ktoré poháňa vietor a ony pohybujú žarnovmi.“

„Zrejme,“ povedal don Quijote, „sa nevyznáš ani za mak v dobrodružstvách: sú to obri, a ak sa bojíš, rušaj odtiaľto a modli sa, pokým sa ja pustím s nimi do krutého a nerovného boja.“

Riekol to a popchol ostrohami svojho koňa Rocinanta, nedbajúc na volanie zbrojnoša Sancha, ktorý ho upozorňoval, že celkom určite útočí na veterné mlyny, a nie na obrov. No on bol taký presvedčený, že sú to obri, že ani nepočul volanie zbrojnoša Sancha a nespozoroval to, ani keď sa k nim dostatočne priblížil. Len mocne kričal: „Neutekajte, zbabelé a podlé tvory, útočí na vás len jediný rytier!“

Vtom trochu zadulo a veľké krídla veterných mlynov sa začali krútiť: keď to don Quijote uvidel, zvolal: „I keby ste hýbali väčším počtom rúk, než mal obor Briareo, hneď si to odpykáte.“

A rieknuc to a odporučiac sa z celého srdca svojej pani Dulcinei, prosiac ju o pomoc v takejto nebezpečnej chvíli, dobre chránený štítom, s kopijou zapravenou v lóniku, popchol Rocinanta do plného cvalu a zaútočil na prvý najbližší mlyn. No ako práve bodol kopijou do krídla, to sa rozkrútilo vo vetre tak prudko, že mu kopiju rozdrúzgalo na kúsky a zdvihlo do výšky koňa i s jazdcom, ktorý

sa vzápät' skotúlal dotlčený na pole. Sancho Panza pribehol cvalom na oslovi, aby pomohol pánovi, a keď prišiel, zistil, že don Quijote nemôže ani údom pohnúť, tak prudko sfrkol z Rocinanta.

„Prepánajána,“ horekoval Sancho, „či som vám nehovoril, milostpán, aby ste dávali pozor, čo robíte, že sú to len veterné mlyny! To mohol nevedieť len ten, čo sám má veterné mlyny v hlave!“

„Mlč, priateľ Sancho,“ odvetil don Quijote, „bo veci vojenské viac než iné sú vrtkavé. Tým skôr, že myslím a je to svätá pravda, že ten mudrc Frestón, ktorý mi už ukradol izbu aj s knihami, premenil tých obrov na mlyny, aby ma pripravil o slávu z víťazstva nad nimi. Také veľké je jeho nepriateľstvo voči mne! No napokon jednako málo zmôžu všetky jeho čary proti sile môjho meča!“

„Nuž, poručenobohu,“ vyhlásil Sancho Panza. Pomohol pánovi pozviechať sa a vysadil ho na Rocinanta, ktorý mal lopatky temer dolámané. A zhovárajúc sa o zažitom dobrodružstve, poberali sa ďalej cestou k Puerto Lápice, kde ich, ako vrazil don Quijote, celkom určite čakajú mnohé a rozličné dobrodružstvá, lebo je to miesto veľmi frekventované. Don Quijote sa len veľmi rmútil nad stratou svojej kopije a spomínajúc ju, takto mu riekol: „Pamätám sa, že som čítal, ako istý španielsky rytier zvaný Diego Pérez de Vargas, keď sa mu v boji zlomila kopija, urval z duba ťažký konár či rázsochu a s ňou toho dňa nastváral také veci a pomlátil toľko Maurov, že mu ostalo prímene Kyjak a odvtedy on i jeho potomkovia sa nazývali Vargovci a Kyjakovci. Hovorím ti to preto, Sancho, lebo aj ja si hodlám z prvého duba či buka, ktoré sa naskytnú, odlomiť podobnú a takú istú mocnú rázsochu a trúfam si s ňou vykonať také hrdinské činy, že si budeš pokladať za šťastie i za zásluhu vidieť a byť svedkom vecí, ktorým svet sotva niekedy uverí.“

„Poručenobohu,“ odvetil Sancho. „Ja všetko verím, keď to vy, milostpán, poviete, ale nože sa trochu vystrite, veď ste akýsi preliačený vpoly, to zaiste od toho dochrámania pri páde!“

„To je pravda,“ súhlasil don Quijote, „a ak sa nežalujem na bolesť, tak len preto, že nie je prípustné potulným rytierom žalovať sa na nejakú ranu, hoc by im črevá z nej vychádzali!“

„Nuž, ak je to tak, prichodí mi len mlčať,“ povedal Sancho. „Ale Boh mi je svedok, že sa ver' poteším, keď sa vaša milosť bude žalovať, že vás niečo bolí. Čo sa mňa týka, môžem povedať, že sa budem žalovať na najmenšiu bolesť, pravda, ak neplatí aj na zbrojnošov potulných rytierov, že sa nemajú žalovať.“

Don Quijote sa nemohol neusmiať nad prostomyselnosťou svojho zbrojnoša a vyhlásil, že sa môže vyžalovať, akokoľvek a kedykoľvek bude chcieť, či už z chuti alebo bez nej, lebo dosiaľ sa v rytierskych predpisoch nedočítal, že by to nedovoľovali. Sancho mu

KAPITOLA 22

o slobode, ktorú dal don Quijote
mnohým nešťastníkom, ktorých proti
vôli viedli, kam nechceli ísť

Cide Hamete Benengeli, spisovateľ arabský a manchiansky, rozpráva v tejto neskonale vážnej, pompéznej, premilej, presladkej a nevidanej histórii, že keď sa slávny don Quijote de la Mancha a jeho zbrojnoš Sancho Panza zhovárali, ako stojí na konci kapitoly dvadsiatej prvej, don Quijote zdvihol zrak a uzrel, ako tou istou cestou, ktorou sa poberal, pešo prichádza oproti nim asi tucet chlapov, krkmi nastýkaných sťa korále vo veľkej železnej reťazi a všetci s okovami na rukách. Sprevádzali ich dvaja jazdci a dvaja pešiáci; jeden z jazdcov mal mušketu s kolieskovým kohútikom, ostatní halapartne a meče. Len čo ich Sancho uvidel, riekol: „To je reťaz s galejníkmi, ktorých na rozkaz kráľa násilne vedú na galeje.“

„Že ich násilne vedú na galeje?“ spýtal sa don Quijote. „Je to možné, že by kráľ niekomu činil násilie?“

„To nevravím,“ odvetil Sancho, „len toľko, že sú to ľudia, ktorých pre zločiny odsúdili slúžiť kráľovi na galejach, a že ich ta vedú nasilu.“

„Slovom,“ riekol don Quijote, „nech je to akokoľvek, títo ľudia idú ta, kam ich vedú, nasilu, a nie z vlastnej vôle.“

„Áno,“ odvetil Sancho.

„Nuž,“ riekol jeho pán, „potom mi prichodí konať svoju povinnosť: zabrániť násiliu a prispieť pomocou týmto úbožiakom!“

„Uvážte, milostpán,“ riekol Sancho, „že spravodlivosť, ktorú predstavuje tu sám pán kráľ, nedopúšťa sa nijakého násilia ani krivdy na podobných ľuďoch, ale ich len spravodlivo trestá za zločiny.“

Vtom sa k nim už celkom priblížila reťaz galejníkov a don Quijote, slovami veľmi zdvorilými, poprosil strážcov, aby mu láskavo povedali a riekli, pre akú príčinu či príčiny vedú týchto ľudí takto v železách.

Jeden zo strážcov na koni mu odvetil, že sú to galejníci, ľudia jeho veličenstva, a že idú na galeje; viac mu vraj nemá čo povedať a ani mu netreba vedieť.

„Predsa však,“ odvetil don Quijote, „chcel by som vedieť o každom z nich osobitne, prečo ho stihlo takéto nešťastie.“

K týmto slovám dodal ešte iné podobné a podobne zdvorilé, aby strážcov obmäkčil a povedali mu, čo žiada, takže druhý jazdný

strážca mu napokon odvetil: „Máme tu síce so sebou register a listinu rozsudkov každého z týchto nešťastníkov, no nemáme kedy sa zdržiavať, vyťahovať vám tu pergameny a čítať ich: Chodte si, vaša milosť, a spýtajte sa rovno ich, oni vám povedia, ak budú chcieť. A iste budú chcieť, lebo tí ľudia radi robia i radi rozprávajú o svojich nezbedníctvach.“

S týmto dovolením, ktoré by si don Quijote vynútil, keby mu ho nedali, podišiel k reťazi a prvého sa spýtal, aký hriech spáchal, že sa dostal do takejto galiby.

„Miloval som,“ odvetil galejník.

„Čože? Len preto?“ riekol don Quijote. „Ak už pre lúbošť posielajú na galeje, dávno by som mohol na nich sedieť a veslovať!“

„Ale ja som ináč miloval, ako si vaša milosť myslí,“ odvetil galejník. „Ja som tak miloval kôš naprataný bielizňou a tak tuho som ho stískal v náručí, že keby ma od neho nebolo násilím odtrhlo rameno spravodlivosti, podnes by som ho dobrovoľne nepustil. Prichytili ma hneď za horúca pri tom a nebolo ma treba ani na škripec vyťahovať, vec ľahko vyriešili, vyťali mi sto na chrbát, na dôvažok mi dali tri roky škarúp a basta.“

„Čo sú to škarupy?“ spýtal sa don Quijote.

„Škarupy, to sú galeje,“ odvetil galejník, šuhaj tak asi dvadsaťštyriročný, pochádzajúci z Piedrahity, ako povedal.

Takisto sa spýtal don Quijote druhého, ale ten mu slovka neodvetil, taký bol smutný a rozčlivený, no odvetil za neho ten prvý a riekol:

„Ten ide preto, pane, lebo bol kanárikom... viete, lebo bol hudcom a spevákom.“

„Ako to?“ spýtal sa don Quijote. „Či ľudí azda aj preto posielajú na galeje, že sú hudcami a spevákmi?“

„Áno, pane,“ odvetil galejník, „lebo niet horšieho na svete, než v biede spievať.“

„Ja som skôr počul,“ riekol don Quijote, „že spev zaháňa biedu i hnev.“

„Tu je to naopak,“ odvetil galejník, „lebo kto raz zaspieva, potom už plače cez celý život.“

„Tomu nerozumiem,“ riekol don Quijote, no jeden zo strážcov mu to vysvetlil: „Pán rytier, spievať v biede, to u týchto lapajov značí priznať sa na mukách. Toho šibenca mučili a priznal sa k tomu, čo vykonal, že bol lapikraviarom, čiže kradol dobytok. A pretože sa priznal alebo ako to oni volajú, zaspieval v biede, odsúdili ho na šesť rokov na galeje a okrem toho mu vyťali dvesto palíc, ktoré si teraz odnáša na chrbte so sebou. A je stále zadumaný a smutný, lebo ostatní lotri, ktorí tam zostali, i títo tu, ktorí teraz idú s ním, ustavične mu nadávajú, vyčítujú, opovrhujú ním a za nič ho nemajú,

pretože sa priznal a nemal smelosti povedať nie. Vrávia, že slovo nie má práve toľko litier ako hej a previnilec si môže pokladať za veľké šťastie, ak jeho život alebo smrť závisí od jeho jazyka, a nie od jazyka svedkov a od dôkazov. A ja si tiež tak myslím, že sa ani veľmi nemýlia.“

„Už chápem,“ riekol don Quijote. Podišiel k tretiemu a dal mu tú istú otázku ako prvým dvom. No ten mu vzápät' bezočivo odsekol: „Ja idem na päť rokov na škarupy, lebo mi chýbalo desať dukátov!“

„Veľmi ochotne by som vám dal dvadsať,“ odvetil mu don Quijote, „keby som vám mohol pomôcť v tomto nešťastí.“

„To mi tak prichodí,“ odvetil galejník, „ako keď má niekto plnú kešenu peňazí na širom mori a umiera hladom, lebo si nemá kde kúpiť, čo potrebuje. Hovorím to preto, lebo keby som mal vo vhodný čas tých dvadsať dukátov, čo mi vaša milosť teraz núka, bol by som nimi tak podmastil škrabákovo brko a tak zbystril prokurátorov chochmes, že by som sa teraz prechodil po Zocodoverskom námestí v Toledu a neplahočil sa po tejto ceste uviazaný na svorke ako chrt. No, Boh je veľký, treba mať len trpezlivosť a basta!“

Don Quijote pristúpil k štvrtému, starcovi ctihodnej tváre s dlhou bielou bradou, splývajúcou mu po prsiach. Ten sa pustil do plaču, keď sa ho don Quijote opýtal, prečo je tu, a slovka neodvetil. No piaty odsúdenec prehovoril za neho a riekol: „Tento ctihodný človek ide na štyri roky na galeje a po odsúdení ho ešte triumfálne previedli ulicami na koni.“

„To je, tak sa mi vidí,“ riekol Sancho, „že ho potupne vodili ulicami na oslovi.“

„Tak je,“ odvetil galejník, „a preto mu namerali taký trest, že čachroval s peniazmi, ba aj s telami, čiže, chcem povedať, že tento počestný muž bol kupliarom a našli na ňom aj strigónske bradavice a obojok.“

„Nebyť tých strigónskych bradavíc a obojka,“ riekol don Quijote, „jedine pre číre kupliarstvo by si nezaslúžil ísť veslovať na galeje, lež skôr na nich komandovať a byť generálom. Bo povolanie kupliarske nie je ledajaké, je to povolanie pre rozumných a je nevyhnutné v štáte dobre usporiadanom. Mali by ho vykonávať len ľudia veľmi poriadni a ešte i nad tými by mali dozerať inšpektori a dozorcovia, ako pri iných povolaniach, v počte určenom a známom, napríklad pri obchodovaní, kde sú obchodníci komisári. Tým činom by sa predišlo mnohým zlám zavineným okolnosťou, že takú službu konajú ľudia hlúpi a málo rozumní, ako sú kadejaké baby, nezrelí a neskúsení lokajci a lahtikári, ktorí v najnevyhnutnejšej situácii, keď treba niečo závažné podniknúť, nevedia si rady a načisto stratia hlavu. Rád by som pokračoval a širšie zdôvodnil, prečo treba vyberať